

מעולפת ספירים

במשנתו של הבעש"ט הק'

התשובה אל הנקודה הפנימית של היהודי

מושגים רבים במשנת החסידות נגזרים מהנחת יסוד זה. מהם, הצורך להשיג דביקות בהשיות, דביקות באותיות, מעלתה של התפשטות הגשמיות, רכישת מצב של 'אין', ביטול הישות, מידת ההשתוות, העלאת הניצוצות, העבודה עם הגשמיות, אמונה בהשגחה פרטית על כל נברא, העלאת המידות, המתקת הדינים בשורשם, ועוד.

נשמת חיים

ההשלכה הבסיסית ביותר לתפיסת עולם זו, מתבטאת בתחושת הנוכחות של הבורא שחש היהודי בעמקי נשמתו. תחושה זו מהווה קשר פנימי בין היהודי לבורא, חיבור ואהבה עצמית שאינם תלויים באף נסיבה?

ביכולתנו לעשות זאת, על כל פנים נצייר נגדנו מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים סו, ח) שוית' ה' כו, ששם הויה' יאה תמיד מצוייר לנגדנו אמיתות הויות שהוא הוה ומהוה כל היות.

² קכב ע"ב.

³ אמנם ראה מש"כ בספה"ק **שם משמואל** (פר' אחרי, תיע"א) וז"ל: אחרי מות שני בני אהרן וגו' דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא וגו'. נראה דכוונת נדב ואביהוא היתה שהתקשרו באהבה עזה עד מאד אף שידעו מראש שלא יהי' ביכלתם לסבול ותפרד נפשם מעל גויתם, אך חשבו שזוהי יעוררו למעלה רצון ואהבת ה' לעמו ישראל למעלה מן הטעם, כמו שהם התקשרו באהבה עד למעלה מהטעם, כי אין הטעם והשכל נותן לאדם שברצונו יסכים שתפרד נפשו מעל גויתו, והוא רק מחמת גודל אהבה שהתגבר למעלה מכל גבול וחק אנושי, וזה יעורר גם למעלה אהבת ה' לעמו ישראל למעלה מהטעם רק מחמת עצם מהות ישראל שהם בנים למקום יהיו נרצים אעפ"י שהם בלתי ראוים ה"ו, ובזה יהי' קיום נצחי שבשמים פנים אל פנים תתעורר בכל עת גם אהבת ישראל לאביהן חלילה, ובכן תתמיד השראת השכינה בישראל לעולמי עד, וחשבו זה לחינוך נכון וטוב להמשכן.

אך **החטיאו המטרה**, כי לא נכון לעורר למעלה שאהבה רבה כזו בעוד שלא נתבטלו עדיין חלקי הרע, כי אז גם החיצוניות יכולה להדבק, כי מחמת גודל אהבה והשמחה סובלין גם המתנגד כמ"ש הרב בכוונת

מחשבת החסידות

המושג היסודי העומד בבסיסה של מחשבת החסידות - כשבראשה רבינו הבעל שם טוב זיע"א - הוא רעיון הנכוחות [ה-היאמנציה]. נוכחות ההווה האלוקית שבמלוא היקום כולו, המבוטא רבות בספרי החסידות¹ ביציטוט מתיוקוני הוזהר הקדוש²: "לית אתר פנוי מניר".

השקפה זו, שלפיה ספוגה המציאות כולה בנוכחותו של הבורא, שורשיה בחכמת הקבלה בכלל ובתורתו של האריז"ל בפרט - לשיטת המכריעים כי לא היה הצמצום כפשוטו [ראה באריכות בגליון לפרשת קדושים] - אך הועשרה וקיבלה עומק במשנתו של הבעש"ט זיע"א ותלמידיו, הלא הם מנהיגי ראשי החסידות לדורותיהם.

¹ כמו שכתב בספה"ק **נועם אלימלך** (תורתם) בזה"ל: וזהו דרשו' בהמצאו פירוש דהנה השם יתברך ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיניה. וכשעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם הטיב לברואו היה צריך לצמצם עצמו כדי לפנות מקום להמציא את ברואו כמו כן צריך האדם לצמצם עצמו. וזהו דרשו' בהמצאו רוצה לומר באופן זה בהמצאו כמו שהמציא על ידי צמצום כן תצמצם עצמך לדרוש אותו יתברך שמו כנ"ל.

ועי' עוד במש"כ בספה"ק **עבודת ישראל להמגיד מקאניץ ז"ע** (אבות פ"א מט"ו) וז"ל: רבן גמליאל אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק. עשה לך רב, רצ"ל כשלומד או מתפלל תעשה לך רב הוא הבורא יתברך, שתצייר במחשבתך שהבורא יתברך הוא לנגדך ומלמדך להועיל והסתלק מן הספק, רצ"ל שלא יאך לך זאת לספק אצלך, רק **תחשוב שבדאי הבורא יתברך מצוי אצלך**, כי הוא לעילא מכל עלמין ותחת כל עלמין ובגו כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה כלל. כי זה הוא עיקר עבודת הבורא יתברך **לצייר תמיד באמת ובתמים מציאות הבורא יתברך בלי שום ספק כלל**, וכמו שהוא עומד בפני בכירו כי ודאי כן הוא. וזה הודאי שמו כן התלתי, רצ"ל שיעקר העבודה והתפלה תלוי בודאי שמו שייציר תמיד בודאי שהשש"ת לנגד עיניו ורואה במעשיו, וכפי גודל האמנה בזאת כן התלתי, וכמו שמצינו בדוד המלך ע"ה שאמר (דודי' א כט, ט) ויברך דוד את יי, ר"ת ודאי: שבתחלה היה מצויר לפניו שבדאי מציאות הבורא יתברך הוא בלי שום ספק, וכמו שמהם רבינו ע"ה עלה בשם זה לרקיע, שהיה מצויר תמיד לפניו זאת ועלה במעלת עד רום רקיע, ועל כל פנים אם אין

המתגלים במדרגת ה'חיה' שבנפש האדם - המציינת את הרובד העל-מודע, שבמוח, שאינה מתבטאת בחשיבה הרגשה או פעולה⁴ [לגבי מדרגת 'חיה' שגילה הבעש"ט ז"ע"א ראה בגיליון לפרשת בחקותי].

וכך אמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב ז"ע⁵:

"התנא רשב"י הראה להעולם, כי יש בורא עולם, האר"י זלה"ה לימד איך יגיע האדם לב"ע, והבעש"ט לימד והסביר להעולם שאיך צריך לילך ולהעתיק ממקומו כי במקומו תמצאנו"⁶.

עבודת האדם בעולמו - לפי החסידות - היא להתחבר ולחוש את הנקודה השמנתית-אלוקית הזו שבתוכו, לגעת ולהרגיש את התלות המוחלטת שלו בחיי החיים, ולהאיר זאת על כל הרבדים שבנפשו.

מהות העם היהודי

בפרשת 'בראשית', בתיאור בריאת אדם הראשון, כתוב כך⁷:
"ויברא אלקים את האדם בצלמו, בצלם אלקים ברא אותו".

המקום ויהי ביכולת החיצונים לדבק וינוק מהקדושה, זוהי האש זרה שהקריבו, והבן.

⁴ כמובא בספר"ק שם משמאל (פר' מקץ תנכה, תעריח' ליל א) בזה"ל, והנה דוגמת זה באדם יש נקודה פנימית שאינה משתנית לעולם ואע"פ שטאט ישראל הוא, והוא למעלה מגוף ונפש ושכל שהם לעומת שלשת העולמות הג'ל, ובתוכה מתעורר זה וצריך למשוך זה לגוף ונפש ושכל, והם שלשת היחודים שידוע בדברי האר"י"ל שבח אלו מושכים הארה העליונה לעלמא תתאה, ודוגמא זידיה הנקודה הפנימית לגוף ונפש ושכל, והדברים עתיקים.

⁵ דרגת ה'חיה' היא המקום בו נמצא יצר הקיום וצורך ההישרדות האנושי שבתוכו כל אדם, תחושת התלות של האדם בחיי החיים, רצון להתקיים - לשרוד, להיות, הזיקה בין החומר הגשמי-פיזי לנשמה הרוחנית שבו, בין המרחב הפיזי לעולם המטאפיזי.

⁶ מתוך המכתב המובא בספר אמרי יהודה (על המעשים - לח החזקון עמי רפח) בה הלשון:

זה כתב מורי הרב הגאון הצדיק מק"ק טעקעליה בעת שהיה כאן בעיני אחד שבקשתי ממנו שיכתוב איזה דברים מרבינו הבעש"ט ז"ל:

הגאון מוה"ר אעז"ל אבד"ק סטריא נודמן בצוותא אחד עם הרה"ק מוה"ר צבי מזידיטשוב ושאל הגאון מוה"ר א"ע את הרב הק"ב בידיטשוב שיסביר לו ענין הבעש"ט. התנ' רשב"י ז"ל נוכל להבין הלא הש"ס מלא ממנו וספר זוה"ק ויבאר ספרים הלא נזכר מענין דרכו בקדש איש איש כפי השגתו יבין וישלח הן רב הן מעט וכן האר"י זלה"ה הלא הראה דרכי סתרי תורה וגילה רזין דאורייתא אבל מענין בעש"ט ז"ע אינו מבין מה חידש ומה הוא הדרק, השיב לו הרב הקדוש מוה"ר צבי ז"ל כי התנא רשב"י הראה להעולם, כי יש בורא עולם, האר"י זלה"ה לימד איך יגיע האדם לב"ע והבעש"ט לימד והסביר להעולם שאיך צריך לילך ולהעתיק ממקומו כי במקומו תמצאנו והוטב הדבר מצד בעיניו. והענין מבואר היטב בכתב שם טוב ובספרן של תלמידי הבעש"ט ז"ל איך לית אתר פניו מיני דאפלו במ"ז יש נצוץ אשר האדם יכול להעלותו ואינו מוזיק לו אלא אדרבה מתקנהו והגר"א ז"ל בספרו על ספר ירמי בפסוק האומרים לעץ אבי אתה חולק בזה על הבעש"ט אכן דרכי הבעש"ט נתפשט בעולם והעידו כי כן מורין דברי האר"י זלה"ה וכפי שכ' בתולדות פ' בלק רבו של הבעש"ט היה אח"י השליון רבו של אל"י ז"ל אשר למד מפי משה רבינו והי' במעמד סני'.

⁷ ראה בהקדמת 'מאיר עינים' לספר בעל שם טוב (דף ק"ה אורח נוד) שכתב: **הגאון בעל ספר קצות החושן ז"ל שאל את פי הרב בוצינא קדישא מוה"ר צבי מזידיטשוב ז"ל, מה יום מיומיו, שמיום שנתגלה הבעל שם טוב ז"ל רבו**

החסידים המחזיקים בו, והלא הבעש"ט ז"ל גם הוא התחק על שורשי ויסודו דברי האר"י ז"ל, ולא מצאנו כזאת אחרי האר"י ז"ל עצמו שהתני כת מיוחדת דבקים בו, ומה אז חידש הבעש"ט ז"ל בצורש החסידות הזה עד שהמשיך אחרייו עדה גדולה וכתות כמות בכל עיר ועיר?

והשיב הרה"ק מוה"ר צ"ל בדרך משל נחמד ונעים, היות שפעם אחת הוצרכו בני מדינה אחת לבחור להם מלך, והנה, נשמע להם קול ממרחקים ששם במדינה רחוקה מאד יש שם אדם אחד נפלא ונעלה בניו ויבקוהו ובחכמה יפה עיניו וטוב רואי, קצותיו תלתלים ושער רישי' כעמר נקי עד שהוא מושלם מאוד בכל המעלות ואין כמוהו ראוי למלוכה זולתי, אך לפי גודל המרחק שבינם לבניו לא הי' אפשר להם כלל להשיג פרטי מעלותיו כל מעלה ומעלה שיש לו מה הוא, אע"פ שבדרך כלל שמעו שהוא גדול מרובה מצויין במעלות נפלאות, ורבים לא ידעו ולא הבינו שורש דבר, עד אשר בא לפניהם איש אחד שהי' במקום ההוא וראוהו בעיניו וזה הי' יכול לתאר לפניהם כל פרט ופרט בפני עצמו ולכן נכנסו דבריו בלבבות קצת בני אדם שהיו מבינים דבריו, אבל מרבית העם שאינם ביכולת להבין הכל על פי שמעוה בלבדה, לא יכלו להבין הדבר עדיין עד אשר הפליא חכם אחד לעשות להביאו ולהציג לעין כל ולהראות לפני כל הרועה לראותו ולהסתכל בו, ועל ידי זה נהרו אליו רבים וכן שלימים ודבק נפשם בהאבתו ושימו כתר מלכות בראשו כי ראו מעצמם והבינו שבכלל כי רק אל"י יאותה המלוכה.

והנמשל מובן, כי הנה רשב"י וחביריו היו אשר פרסמו וגילו בספר זוהרה הקדוש ובפרט עני האידרות קדושות מעט מסוד ה' ליראיו והעליון דבריהם מאוד מאוד, עד אשר נתגלה עולם התיקון דור רבינו האר"י ז"ל, הוא בא לפרסם ולספר את אשר העליון רשב"י וחביריו ז"ל, אך כל דבריו הקדושים של האר"י ז"ל הם בעניני האורות העליונים ובעולמות עליונים ולא כל מוחא סביל דא כי כל דבריו הם בשמים למעלה למעלה וברוחניות העניינים ולא רבים יחכמו. עד אשר גם אדוננו מורינו ורבינו רבן של כל בני הגולה הקדוש איש אלקים הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו הוא גילה את האלקות גם בעולם השפל התחתון הזה בכל פרט ופרט, ובפרט באדם התחתון, שאין בו שום דבר לא שום אבר ולא שום תנועה, מה שלא יהי' לבוש לכה אלקי הטמור ונעלם וגונו בו, וכן בכל הדברים הנמצאים בעולם, ולית אתר פניו מיני' וגדול כח הצדיקים שמדמין צורה ליצורה בכיול, שאין שום תנועה ודבור מה שאין בו יחודים נוראים ונפלאים וכל אדם נברא בארץ התחתון לגדולות ונפלאות, לעשות בתחתון ולרמוז בעליון, והורה לנו איך לקשר את עצמו בדבקות הש"י ב"ה בכל פעולות ואפילו בשחיות בטלות ע"ד שדרשו (סוכה דף כא ע"ב) "ועליו לא יבול", וזוהו שיחוח חולין של תלמידי הנביאים, וזוהו הביא לנו את המלך לעינינו המלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה.

⁸ פרק א פסוק כז.

ה'אור החיים' הקדשו⁹ בעקבות הכפילות בפסוק, מבחין בין שני צלמים הקיימים אצל האדם, האחד גלוי שמצוי בכל אדם (=צלמת), והשני נסתר שמצוי רק בעם ישראל (=צלם אלוקים).

כספרי מחשבת ישראל¹⁰ מתואר תהליך היסטורי ארוך, שבתחילת הבריאה, בעת שאדם הראשון חטא בעץ

הדעת, מעלת 'צלם אלוקים' שהייתה לו נאבדה ממנו, ולאחר מכן אברהם אבינו כבוח מעשיו הטובים ואמונתו בבורא העולם, החזיר מעלה זו לאנושות¹¹, ובמיוחד לעם ישראל שהם בניו¹² 'צלם אלוקים' בנימטריא 'אברהם'¹³ כפי שכתוב "כי חלק הויה עמו"¹⁴. ועל דרך מה שמבאר המהר"ל בספרו 'דרך חיים'¹⁵, כי לאדם הראשון היה 'צלם אלוקים', לנח הייתה 'מעלת הצורה', ולאברהם 'שלימות הגוף', עיין שם בדבריו¹⁶.

⁹ וזה לשון קדשו (שם): עוד יצה לומר כי ברא האדם ב' צלמים הראשון צלם הניכר בכל אדם ואפילו בני אדם הרקים מהקדושה אשר לא מבני ישראל המה ועליהם אמר בצלמו פירוש של הנברא, והב' הם **בחינת המאוסים עם ישראל נחלת שדי כנגד אלו אמר בצלם אלהים בראו**, הרי זה בא ללמדנו כי יש נבראים ב' צלמים צלם הניכר וצלם אלהים רוחני נעלם והבן.

¹⁰ כמ"ש "החיד"א בספר 'עבודת הקודש' (חלק א פרק יט) ז"ל: **כי הנה אדם הראשון בצלם אלהים נברא, וחטא כי השיאו הנחש, ולא אלו היה בו שום חלק מהקליפה לא היה לו כח להטאיו, ואולם בחירת כל אדם בידו לתקן ולקלקל, עם היות שהכל נמשך אחר הנפש והנפש כפי שרשה, ואם הלמדו והרגל יוציל או יפסיד, אולם יש יכולת ביד האדם לשנותו מצד ההתקשרות שבו מכל המדרגות פנימיות וחינוניות, ויש לא ידו להוסיף על רעתו או לגרוע, וכן על טובתו, כמו שאמרו רז"ל בפרק אין דורשין על פסוק זה לעומת זה עשה האלהים, ברא צדיקים ברא רשעים, ברא גן עדן ברא גהנום, כל אחד ואחד יש לו שני חלקים אחד בגן עדן ואחד בגהנום, זה צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חבירו בגהנום עד כאן.**

¹¹ ספר הבהיר המיוחס לרבי חנוניא בן הקנה; ספר גימטריאות לרבי יהודה הססדי, עניינים אות י; פירוש ה"ח עה"ת, בראשית א כז.

¹⁴ תהלים קלה ד.

וראה מה דאיתא בספיה"ק **אורח חיים** (פר כי תצא) בה"ל. ונראה דהנה השי' ברא את האדם מן עליונים ותחתונים, עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, וכל הנופח מעצמותיו וכו', וע"כ **אנתנו בני ישראל אשר כולנו נשמתי אדם הראשון**, כמ"ש בטעמי תורה בפסוק **ואהבת לרעך כמוך, נשמתינו הם חלק אלוה ממעל, כמ"ש** (דברים לב ט) **כי חלק ה' עמו**.

¹⁵ וזה לשונו (פה"מ): ומפני זה תדע להבין מה שאמר כאן כי היו עשרה דורות מאדם עד נח ומנח עד אברהם, שהיה לכל אחד מדריגה עליונה בפני עצמה שהיא כוללת עשרה דורות והיה נח בכלל עשרה דורות של אדם, אבל אברהם לא היה בכלל עשרה דורות של נח, וזה מה שהיה לאדם מעלת הצלם ולנח מעלת הצורה והם שייכים זה לזה ולכך היה נח בכלל עשרה, אבל אברהם נבדל לגמרי במעלתו ולכך לא היה בכלל עשרה דורות שהיו מנח עד אברהם. **רק מפני כי אלו מדרגות שהיא צלם אלהים שהיה לאדם ומדרגת הצורה שהיה לנח ומדרגת שלימות ומעלת הגוף שהיה לאברהם שנמצאו בכל אדם**, ולכך אמר התנא לשון זה עשרה דורות מאדם עד נח ועשרה דורות מנח עד אברהם שבהו השלשון מקשר את השלשון כי בהו, אע"ג שהיו זומה כי מאדם עד נח היה נח בכלל עשרה דורות, ומן נח עד אברהם לא היה אברהם בכלל עשרה דורות.

¹⁶ וראה מה דאיתא בספיה"ק **באר מים חיים** (פרשת לך, פה"מ) בה"ל. ועל זה, אמריך תשיב לו באמרו חז"ל הנוכח מתי יגיעו מעשי וכו' והוא היות כי קטן אני כמעשי ואמנם הלא אב אחד לכולנו אל אחד לכולנו, ושמות ישראל הם חלק אלוה ממעל אפילו נשמת הפחות שבפחותים, ואני מחויב לראות ולתקן מעשי שאהיה אברתי אברהם יצחק ובידי הכל אם ארצה ובפירוש אמרו חז"ל כל אדם יכול להיות כמשה רבינו, וכל זה הוא בחינת הגבוה תשיב לו באמרו חז"ל הנוכח מתי יגיעו מעשי וכו' והוא היות כי קטן אני כמעשי ואמנם הלא אב אחד לכולנו אל אחד לכולנו, ושמות ישראל הם חלק אלוה ממעל אפילו נשמת הפחות שבפחותים, ואני מחויב לראות ולתקן מעשי שאהיה אברתי אברהם יצחק ובידי הכל אם ארצה ובפירוש אמרו חז"ל כל אדם יכול להיות כמשה רבינו, וכל זה הוא בחינת חישוק אל עשיונתו ולא יתלה לבו בקרבו בעת עשותם, מה שאין כן אם יודע ומאמין אשר בהליכתו בדרכי ה' ומצוותיו גורם שמחה ותענוג ותיקונים גדולים בעולמות עליונים ובשמות הקדושים ברוך הוא ממילא יחשוק ויתלה לבו להו יעשט בגודל זריזות ושמהו, ויראה לדקדק שיהיו נעשים על צד היותו טוב ויפה ולהתנאות בהו כי הם דברים יקרים

⁹ וזה לשון קדשו (שם): עוד יצה לומר כי ברא האדם ב' צלמים הראשון צלם הניכר בכל אדם ואפילו בני אדם הרקים מהקדושה אשר לא מבני ישראל המה ועליהם אמר בצלמו פירוש של הנברא, והב' הם **בחינת המאוסים עם ישראל נחלת שדי כנגד אלו אמר בצלם אלהים בראו**, הרי זה בא ללמדנו כי יש נבראים ב' צלמים צלם הניכר וצלם אלהים רוחני נעלם והבן.

¹⁰ כמ"ש "החיד"א בספר 'עבודת הקודש' (חלק א פרק יט) ז"ל: **כי הנה אדם הראשון בצלם אלהים נברא, וחטא כי השיאו הנחש, ולא אלו היה בו שום חלק מהקליפה לא היה לו כח להטאיו, ואולם בחירת כל אדם בידו לתקן ולקלקל, עם היות שהכל נמשך אחר הנפש והנפש כפי שרשה, ואם הלמדו והרגל יוציל או יפסיד, אולם יש יכולת ביד האדם לשנותו מצד ההתקשרות שבו מכל המדרגות פנימיות וחינוניות, ויש לא ידו להוסיף על רעתו או לגרוע, וכן על טובתו, כמו שאמרו רז"ל בפרק אין דורשין על פסוק זה לעומת זה עשה האלהים, ברא צדיקים ברא רשעים, ברא גן עדן ברא גהנום, כל אחד ואחד יש לו שני חלקים אחד בגן עדן ואחד בגהנום, זה צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חבירו בגהנום עד כאן.**

וראה עוד מה שכתב האברבנאל בספרו 'ישועות משיחו' (חלק ב עיין שליש, פרק יא) ז"ל: וע"כ ודרשו השלמים (בחינה יב, ע"א) **האור שנברא במעשה בראשית ונגנז, על האור השכלי שנברא באדם הראשון שנעשה בצלם אלהים, ולפי שבו ביום שנולד חטא וחשכו עיני דעתו אותו האור האלקי שנולד עמו עתיד הקב"ה להחזירו למשיח ולדורו, כמו שפירשתי במה שאמרו (ב"ד) "שנטשה מאדם הראשון זיוו וקומתו" וכו', לכן אמרו שרמזו אליו עיני האור שנברא באדם הראשון מיד נגנז שהנה גנוז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא.**

¹¹ ראה מש"כ הר"ח רבי **צדוק הכהן מלובלין** ז"ע בספיה"ק **שפתי צדיק** (פר חיי שרה) ז"ל: ובמדרש תנחומא מביא בכאן המשל למלך שהי' צורתו חקוקה על הסלע כו' עיין שם. ומהו ענינו לכאן, **אולם זה שצורתו גדולה הוא ענין הצלם אלוקים אשר נברא בו האדם, אולם אחר כך האדם מקלקל הצורה הן רב או מעט, ואברהם ושרה היו האנשים אשר הצלם אלוקים הי' שלם אצלם בתכלית השלימות**, ובשבת יכולין גם כן לחבר ב' העולמות ולעשותן אחד כל אחד לפי ערכו כמו שאיתא דמתאחדין ברא דאחד.

וראה עוד מש"כ הר"מ **בורטיל** בפירושו לספר יצירה (פרק א) ז"ל: ורבינו פירש שלש אמות אמ"ש שבהם נבראו שלשה אבות ר"ל שלשה אבות אברהם יצחק יעקב וזהו סוד **צלם אלהים אברהם עשעה נפש בחרן כי תלדות השמים והאבות בוכותו שנאמר, "אלה תולדות השמים והארץ הברבאם" והואות הן המרכבה.**

וראה מש"כ הש"ה **הקדוש** (בראשית, פרשת וישב וישק ויבט, תורה אור, ח"ב) ז"ל: עוד יש רמז בבן זקונים שהם אדם וחווה שהם היותו זקנים שבעולם, כלומר הוא נעץ מהם לטהרתם, **שלא היו מטפה סרוחה רק נעשו בצלם אלהים**, ואח"כ האדם הנוול בענקים הוא אברהם אבינו ואמנו שיה זקנים **באים בימים, כי האדם מלאו מקום אדם וחווה**, כמו שכתבתי בארוכה

היהדות, לאור זאת, אינה אזרחית, לאומית, מוצא או היסטוריה, היהדות היא מהות ואופי בעל מאפיינים שונים לחלוטין משאר בני האדם.¹⁷ מהות זו מתבטאת בתלות המוחלטת שחש היהודי בתוככי תודעתו להווייה האינסופית של הבורא - 'מהותו ועצמותו'¹⁸, כשכתוצאה מכך, הוא לא מעניק משמעות רצינית לחוקי הטבע, אלא הוא מאמין בתרחישים על-טבעיים ומשוללי היגיון¹⁹ בבחינת "אין מזל

לישראל"²⁰, וכפי שכתב בספה"ק 'אור המאיר'²¹ על פי דברי הרשב"א.²²

הנקודה הפנימית

כן מתאר שלמה המלך במגילת 'שיר השירים' את עם ישראל²³: "כולך יפה רעייתי ומום אין בך"²⁴, ואפילו כאשר

למאוד, וביותר מה שכביכול ברך הוא וברוך שמו מקבל תענוג ונחת ורחמון ודאי יראה לעשות על צד היותר טוב ובשמחה, וכן להיפך כשיאמין שכאשר הוא מקלקל דרכי גורם ח"ו רעות גדולות בכל העולם כולו וצער לפניו כביכול והמעט ארות עליונים ופגמי שמתוין ברוך הוא, ודאי כי יחיד לבנו ויתפחד ויראה ליהור מאוד שלא להטעל בשום עבירה ח"ו.

¹⁷ כאמור בספה"ק **שם משמאל** (פר' בשלת, תרי"ד) בזה"ל: וכמו שהחושך למצרים הוא ממדור השבעי שבגיהנם שנקרא אבדון שכל היורד שם נאבד לעולם ולא ישוב להשיג אורחות חיים, **נשמע להיפוך שישיראל זכו להשיג אור נעים אשר כל הזוכה בו א"א להתקלקל לעולם, והוא שער הנ' שבקדושה כידוע**, ובה יש לפרש מה שישיראל נקרא עברים עברו ים. כי ישראל א"א **השתנות לעולם, ואע"פ שחטא ישראל הוא, וזוהי צורת ישראל ומותה**, ומעלה זו השיגו על הים כאמור.

ולכ"כ המהר"ל בספרו **'באר הגולה'** (הבאר הרביעי): כי מצד ב' בדמים הכבוד א"ל ית' נמן ישיראל האחד **מצד מהות האומה בעצמה, כי מהות שלהם ביותר משוכה שהם עם אחד, וכל התוארים שהם תוארים משוכחים לישיראל ומצד הפטרת מהותם הם כבוד אל השם יתברך**, והוא הפילין דמאירי עלמא, הב' מצד שהוציא אותם אל פעל המציאות.

וכן כתב ג"כ **בספר הבחירה** (ח"ב סאמר א' נפשות הישראל, פס"ז) בזה"ל: והרי נתבאר לך בזה האמור בעזר האלהים **מהות הישראל וכל נפשתי ואין הוא כולל כל העולמות ואשר הוא השליט הוא המשכיר מזון ושפע לכל העולמות וכל אשר בהם ע"י מעשיו ומדותיו הטובים**.

¹⁸ כמובא בספה"ק **תורה אור** (פר' פה) בזה"ל: **אבל לגבי מהותו ועצמותו אין ערוך שהוא רק בחי' זיו האהרה בלבד** וזהו ענין מאמר ר' עקיבא אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ. ששם הוא התענוג עד אין קץ וכמ"ש הודו על ארץ ושמים שבחי' ארץ ושמים ממלא וסובב הם רק בחי' הוד וזיו משא"ל לבני ישראל עם קרובו לבחי' מהותו ועצמותו ית'. **מזה תמלח נפשו בהתגברות בחילא יתיר בתשוהו וחיפצה לרדקה בו ית' וכמ"ש מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בו**.

¹⁹ כמ"ש ב' בספה"ק **שם משמאל** (פר' משפטים ושקלים, תרי"ד) וז"ל: ונראה שלטנה כאן כוונה פנימית. **בדאמת ישיראל הם למעלה מהמספר, כי מהות איש ישיראל הוא רם ונשא ונבה מאד, והגוף אינו נקרא אלא בשר האדם, אבל צורת האדם בעצמו שהוא חלק אלוהי ממעל והם כאיש אחד מש אין שייך בהם מספר, וכמ"ש הרמב"ם (פי' מהל' יסודות) בשכלים הנבדלים שאין שייך לומר בהם עצמם מספר אלא המעלות שזה גבוה מזה והוא באיכות אבל לא בכמות. ל"ש בישיראל שהם חלק אלוהי ממעל, וע"כ כשנאמר לו למשה ל' ששאת את ראש בני' שמשמעו עם ישראל, הי' תמה שהרי כתיב והי' זרעך כעפר הארץ וגו', והפירוש שגם יריבו ישיראל בכמות כעפר הארץ נצמח ג"כ מ"כ גודל מעלת הנשמות, שכמו שהם בלי מספר כ"כ הגופים שהם מלבושים יכולים להתפשט בלי גדר וגבול, ואף שעדיין לא הי' כ"כ, מ"מ מאחר שיכולין להתפשט כ"כ הרי זה מורה על מהות הנשמות שהם למעלה מענין מספר, וזה שהשיב לו הקב"ה טול ראשי אותיותי שם בשמים, והיינו שבמאמעות השמות יש בהם מספר, כי באמת שם של דבר הוא רק סימן בעלמא על האיש שנדבר ממנו, כמו**

שתאמר או שתכתוב שם ראובן אין הדיבור או האותיות ההם עצם ראובן, אלא סימן בעלמא על ראובן, ובשמות יש מספר, ע"כ באמצעות השמות שייך לומר על ישראל מספר.

²⁰ שבת דף קנו ע"א.

וראה מה אדיתא בספה"ק **אור לשמים** (פר' וישע) בזה"ל: **כ"ל כי דרך הצדיק להאיר נכבות בני ישראל למען ידעו שהמשתכם הוא למעלה מהזמן, לבלתי היות משוקעים בטבע כי אם בבחינת אין מזל לישראל, וע"ז יכולים להשיג האור מתלת מוחין קדושים הנק' חב"ד**.

וכן איתא בספה"ק **אורח לחיים** (פר' משפטים) בזה"ל: **ולא כן השבעים אומות, כי הם כל אחד תחת המזל שלו, אבל אנו למעלה מן המזלות, ומקבלי שפמון יתברך, כמו שאמרו (שבת קנ"ג, א' נד"ד) כ"ב א' אין מזל לישראל, ושביביל זה ברא השי' כל העולמות שביביל ישראל, כדי להטיב להם, ולהמשיך עליהם יג' מקילין דרחמים, על כן חלילה לנו להאמין במזלות ולטבעיות הגשמיות, ואף שיצטרך פירוש פתק שלישי) כי הסיבות לא יבצר, והוא ית' שכתוב (דברים י"ד, כ"ג) וברכתך בכל אשר תעשה, חלילה לנו להאמין בפעולה הטבעיות, לומר, אם אנשה כך, יהיה לי, ואם לאו, לאו, כמו שכתוב בחובות והלכות (השער הרביעי שער הבטחון פתק שלישי) כי הסיבות לא יבצר, והוא ית' עילת העילות וסיבת הסיבות, ומסבב סיבות כרצונו וחפצו בכל הטבעיות הגשמיות, ואם עוסק בפעולה הגשמיות, ומאמין בו ית' שהוא מנהיג הטבע כרצונו וחפצו, אז הוא מקטר הטבעית בו ית', אבל אם ית' מאמין בפעולה הגשמיות, נמצא הוא מפריד הטבעיות הגשמיות ממנו יתברך, ועוד יבואר א"ה באריות ענין המזלות במועד אחר.**

²¹ וזה לשון קדשו (פר' לך) בפסוק ויוצא אותו החוצה ויאמר לו הבט נא השמים וספרו את הכוכבים (בראשית ט"ו, ט), ודרשו חז"ל (שבת קנ"ג א) הגביהו אותו למעלה מן הכוכבים, ואמר לו מאי דעתך דקאי צדק במזרח, אקיימו בו מערב, וצריך להבין דברי חכמים ורמזות, והנכון בעיני, כי הנה הרשב"א (חידושי אגודת מנחת יצחק, פ"ד פירוש פסוק דברים ל"ג, כ"ג) רוכב שמים בעורך, ותוכן דבריו, **שמים נכוני למערכת הכוכבים, שהם נבראו עם דרך הטבע, ואם ישיראל עושין רצונו של מקום, והולכים בתורת השם, מהפכים את הטבע של המערכת, כי נשמתי של ישיראל היא חלק אלוהי ממעל, והוא יתברך בודאי למעלה מהטבע, וממילא אם מדבק עם ישיראל את עצמו בהכשר מעשיהם הטובים, שורשים, גם הם שורשים לשרשו, והם למעלה מהטבע גם הם, ויש להם עוז ותעצמות להפוך סדר המערכות, וזהו רוכב שמים בעורך, הי' הסוס טפל לרוכב, וכמו כן המערכת המה טפלים לרוכב שמים, הוא הקדוש ברוך הוא, לשדדם כרצונו, והכל בעורך, היינו בעזרת ישיראל, באתערותא דלתתא אתער לעילא (זוה"ק ח"א פסק, א), והם הם הנותנים להם וזוהי, שיהא הקדוש ברוך הוא רוכב שמים לשדדם כרצונו. כי זה כלל גדול, כשישראל מתעוררים בעובדותיהם הטובים, נתעורר ככה למעלה לפעול בעולמות עליונים על ידם.**

²² חידושי אגודתו על מגילה דף י"א ע"א.

²³ פרק ד פסוק ז.

²⁴ ראה בספה"ק **אמרי אמת** (פרשת חודש) שכתב וז"ל: **ואמת שבפנימיות ישיראל אין שייכות לחטא רק בחיצוניות, הפנימיות של ישיראל היא נקיה**

"אני ישנה" הרי ש'ולבי ער'²⁵, וכמובא בספרי החסידות²⁶ שבפנימיותו של כל איש ישראל תמיד קיימת נקודה של חיבור להש"ת שלעולם לא תמות ולא תשתנה²⁷.

רעיון זה אף נפסק להלכה על ידי הרמב"ם²⁸, לגבי דינו של גט המעושה בבית הדין - ש'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני'²⁹, שאין זה נחשב כאנוס, כי בוודאי שבפנימיות נפשו חפץ הוא לשמוע בקול החכמים אלא שיצרו תוקפו.

כך גם מופיע בוזהר הקדוש³⁰ על הכתוב "נפשי אויתיך"³¹, כי ישראל אומרים לפני הקדוש ברוך הוא, למה אנו כל כך רוצים וחפצים להתרבך בך - למה 'אויתיך', אין זה אלא מפני שאתה 'נפשי'³².

ספרי החסידות³³ מרבים לדבר אודות נקודה פנימית זו המהווה יסוד ושושן למהותו של היהודי, כך שבכל מצב שהוא - הוא יכול לחזור ולשוב למקורו וצור מחצבתו, כי נקודה זו אינה נעלמת לעולם, בבחינת 'בתולה' ש'איש לא ידעה'³⁴, ולפיכך 'ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא'³⁵.

בעל החידושי הרי"ם ז"ע מגור בספרו 'ספר הזכות'³⁶ מכנה את הנקודה הזו שבתוך כל יהודי "מגן אברהם", על שם היותה מושרשת בנו מכוחו של אברהם אבינו שהחזיר לעם ישראל את מעלת ה'צלם אלקים' לאחר שנלקחה מהאנושות כאמור³⁷.

דכתיב כולך יפה רעיתי ומום אין בך והחטא הוא רק בעולם הזה על ידי תעורבות עם אומות העולם.
²⁵ לש הפסוק שם פרק ה' פסוק ב'.

²⁶ ראה בספה"ק **אמרי אמת** (פרשת וירא) שכתב וז"ל: "ד' לשונות של גאולה כתובים בפרשה, הלא כתיב ולא שמעו אל משה ולמה צויה הקב"ה לומר להם, **ואולם בפנימיותם הם כן שמעו רק שהחיצוניות מעכבת ומסגרת וענינו שכתוב אני ישני ולכי עה, לישראל יש פנימיות כדאיתא ברמב"ם דלחכי כופין אותו עד שיאמר רוצה אני מפני שהפנימיות רוצה וכשאומר רוצה אני מסתלקת החיצונית המסגרת, אצל הגויים אין זה כך וזהו דכתיב לגבי פרעה ולא ביד חזקה היינו שכפיה ובעל כרחם אינם מועילים אצלם, אבל אצל ישראל כתיב אם לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם שאצל ישראל החסרון רק בחיצוניות, הפנימיות היא טובה רק שהיצר הרע מפריע, אבל אצל הגויים החסרון גם בפנימיות שהיא רעה.**

²⁷ כמש"כ בספה"ק **שם שם שמואל** (פרשת וישב, תרי"ג) בה"ל: **ובאמת כל ישראל הנמלים אינם בעלי שינוי בפנימיות, ואעפ"י שחטא ישראל הוא** (סנהדרין מ"ד.) **כי אי אפשר להשתנות, והשינוי הוא רק בחיצוניותם** וע"כ אברהם יושב על פתח גיהנם ואינו מניח לאדם מהול לירד לתוכו, כי גיהנם הוא העדר המציאות כמ"ש מהר"ל, ואדם מהול איננו בעל העדה, ע"כ אין לו מקום שמה. אך לקנות מעלה זו אי אפשר כי אם באמצעות שבת, שבשבת אין משתמשין באילן ובוזה"ק דהוא עץ הדעת טוב ורע, וע"כ צורת השבת בלתי שינוי, וכמו שאומרים מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפקה, ובאמצעות שבת יכולין לנוסם לכרית להיות נעשה בלתי בעל שינוי כב"ל.

²⁸ וזה לשונו (הל ג' ירושין פ"ב ה"ב): ולמה לא בטל גז זה שהרי הוא אנוס בין ביד גויים בין ביד ישראל, שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצווה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישאל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.

²⁹ ראה במשנה ערכין פ"ה מ"ו, וביבמות דף ק"ו ע"א.

³⁰ זוה"ק אחרי דף סד ע"א.

³¹ ישעיהו כ"ט ט.

³² וראה ע"ז בהקדמת התיא לשער היחוד והאמונה (חי"ת קס"ט).

³³ כמש"כ בספה"ק **אזהב ישראל להרה"ק מאפסא ז"ל** (פר קדושים) בה"ל: אכן יש עצה לאיש הישראלי הרוצה להיות להרחיק עצמו מהתאהב בהבחיית ולהכניס בגבול הקדושה והוא שיהיה חקוק במחשבתו בכל עת ועונה. **והלא ידוע כי כל בחי' נשמת עם בני ישראל המה חצובים מתחת כסא כבודו ית' וית' והם חלק אלוה ממעל ומדביק עצמו בשורשו הרמה בקודש באהבה וביראה, והבואר בהוב"ש הנכבד והנורא. ידוע כי הוא ממלא כל עלמין ולית אתר פניו מיניה ועכ"ל** הוא מובדל ומפורש מכל עלמין. **וכשאדם בא לידי דביקות הש"י באמת ובאהבה וביראה אז הוא כסוד** (א"ת כ"ב ט) **נשמת שדי תנינים** ויכול לבוא לבחי' זו להדמות לקונו כביכול בבחי' זו שהוא פרישות וקדושה כי הוא חלק אלוה ממעל ומה שישנו בהטורש ישנו ג"כ בגדר הענפים.

³⁴ כמובא בספה"ק **שם שם שמואל** (פר משפטים ושלח, תרי"ד) וז"ל: "וכן יש לומר דמה שאנו אומרים שהגב או מוכר עצמו לקילקל הפנימיות שבו, נמיו באופן זה, שהרי הפנימיות שהיא הנשמה טהורה היא ואינה מתקלקלת והיא נקראת בתולה ואיש לא ידעה, ואעפ"י שחטא ישראל הוא, אלא שהקילקול הוא בשש קצוות לבד הסובבות את הכח הפנימי שבו, וממילא נמשך הקילקול גם על הכח הפנימי שכל המחבור לו הרי הוא כמוהו, ואף שאינו מתקלקל בעצם, מ"מ נעשית הנשמה אטומה וכלא היתה, וכענין חמץ שנפלה עליו מפתלת הרי הוא כמבויע, אף שהוא מצוי תחת הגל והמפתלת הרי היא כאילו איננה, ועל כן כאשר נתמקם בשש שנות שעבוד ווהפיעה הסובבות שוב אין כאן קילקול בנקודה הפנימית והופיעה כסתררה, והיא כאילו נפקח ממנה הגל ושוב אין ראויו לה שבעוד.

³⁵ סנהדרין דף מד ע"א.

³⁶ כך מובא בספה"ק **אמרי אמת** (בפרשתנו) בה"ל: "אי בגמי' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, הכוונה היא לנקודה הזו הנשואת ממקודם החטא כדי שנוכל לעשות תשובה, ע"י השם של קודם שיחטא אפרס אח"כ לשוב בתשובה, איתא בספר הזכות של איש ישראל יש בו נקודה הנקראת מגן אברהם, אהבה, שהש"ת מגין עליה שלא נוכל להחטיאה אף פעם וע"ז מכריכים בכל יום מגן אברהם, הנקודה הזו מגביהה את כל האדם.

³⁷ וראה עוד מש"כ בספה"ק **אמרי אמת** (בפרשתנו) וז"ל: ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אי ה' ה' אי ה' הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, השם של קודם שיחטא הוא החיות של

לאור זאת, מסביר הר"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע³⁸, כי לכן מכונים עם ישראל במקרא כ'עם סגולה' - 'והייתם לי סגולה'³⁹, כי כשם שצורת הניקוד הנקרא סגול לא תשתנה ככל שתסובב אותה, כך גם עם ישראל לעולם לא ישתנה - 'בין כך ובין כך קרויים בני'⁴⁰.

דמיונות שווה ואחידות עיניים

ומבואר בספה"ק 'יושר דברי אמת'⁴¹, כי מצד אותה הנקודה המושרשת באיש הישראלי, מצד הנשמה האלוקית שבתוכו, לא היה הוא מסוגל אלא לעשות את רצון הבורא

באופן מוחלט, לחפץ לפעול בהתאם לרצון האלוקי, ולעשות ככל אשר יוטל עליו מלמעלה.

הסיבה לכך שאין האדם נמצא במצב זה הינה משום שאינו מחובר לפנימיות נפשו הרוחנית, וזאת מחמת ארבעה סיביות המכסיים על אותה נקודה אלוקית על ידי אחיזת עיניים ודמיונות כוזבים, מדמים לאדם את ריחוקו מהש"ת, את ישותו העצמית כנפרדת מההווה האינסופית, ומונעים בעדו לחוות את הקשר שלו לבורא הקיים במעמקי ליבו.

ארבעה אלו מכונים בספה"ק 'מאור ושמש'⁴²: 'רוח סערה', 'ענן גדול', 'אש מתלקחת', ו'נגוד', כשכל אלו מכסיים

כל דבר, איתא בפיר' עץ חיים ועובר וגו' וקרא ה' ה' היינו לקראו ב' השמות שצריכין לצרף שם אחד להשני, לאחר תשובה חזרה השם הראשון של קודם שחיטא, **איתא נשפת אמה בשם החדשי ה'רמ"ז"ל שיש בכל אחד מישראל נקודה שאין יכולין להחטיא על זה ולא אומרים בכל יום מגן אברהם, על ידי נקודה זו יכולים לאחזק גם אחר החטא בבחינה של קודם החטא, והוא נאחז בבחינה של קודם החטא, איתא שנשאמר לו הקב"ה למשה לך דר אחז בכסאו של הקב"ה שנאמר מאחז פני כסא פרשו עליו עננו, וגם איתא שבשעת מתן תורה צויה לו הקב"ה לאחז בכסא הכבוד שנאמר מאחז פני כסא וגו', משה רבינו על"ה נאחז אחר חטא העגל בבחינה של קודם החטא כמו שהיה ברה סיני ועל זה נאמר ועתה הניח לי, לעתיד יהיה השם בכל אדם דכתיב למען ה' אשר נאמן וכדאיתא במדרש בא, כתיב בודו וה' עמו ואיתא בגמרא אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו.**

³⁸ כמובא בשמו בספה"ק **שם שמואל** (פר יתרו, תע"ז): ונראה דהנה מה שלא הזכיר להם ממ"ע, יש לומר הטעם דבאשר רצה לומר להם העידים הטובים שבוקעים ועולים עד למעלה למעלה, **והייתם לי סגולה דפירש הר"ק ר"ד מלעלוב צללה"ה כמו סגול דכל מה שמהפכו ישאר בתמונת סגול וכן היא הבטחה לישראל שלעולם ישארו בתמונתם וצורתם, ואע"פ שחטא ישראל הוא, עכ"ד, והטעם מפני שמעלת ישראל היא גבוהה מכל הפכים, וכן ואחם תהיו וכן ממלכת כהנים וגוי קדוש, שהדברים האלה בוקעים עד רומי רקיעין.**

³⁹ שמות ט"ה.

⁴⁰ כך היא שיטת רבי מאיר במסכת קדושין (דף ל"ו ע"א), ולמרות שבשאר מחלוקת ר"מ ורבי יהודה הלכה כר"י, מ"מ כאן פסקי כר"מ (ראה בשו"ת הרשב"א היא פ"ק).

⁴¹ והא לך לשון קדשו (קונטרס דבר אמת אות ג): **והנה האדם הוא חלק אלוה ממעל, והיה מן הראוי שטבעו ישנא כל מה ששונא השם, בלי שום טעם, אך לאחז האמת מפני שהוא אמת, ואורייתא וקוב"ה חז, ורצון הבורא מבואר בתורה, והרבה טהרה ופרישות וקדושה ועונה צריך ליראה כזו, ומכל שכן שלא לעשות נגד רצונו, ולא די שהם עושים נגד רצונו בכל עת, והכל מלא כעס וגדלות ומרמה ושקר וכל מיני קליפות, אלא שמשמים את עצמם ככל מיני טעות, וסוברים שאף על פי כן עובדים השם בתורה ובתפלה.**

אוי לנו איש וארוקים מן האמת, הלא האבות הקדושים וכל הדורות אחריהם משו והתרו דור המדבר צדיקי יסודי עולם תנאים ואמוראים גאונים בעלי תוספות, איך כולם שמו את עצמם מן החטא, ויראו מן

החטא, וכמה תחבולות המציאו נגד היצר, ואנחנו משפלי הדעת דלי מעש ורקו כשרון, מלאים עונות, עברנו כל התורה כולה מא' ועד ת"ל, לא התחנו דבר, חוץ ממה שאין שכלנו משיג שאנו עוברים בכל עת ובכל רגע, ומה שאנו משיגים אין כח בידינו לעמוד נגדו, איך שכתנו מיראת חטא, וכל מגמותינו לעבוד את ה' בקום ועשה בחסידות דייקא, להקרא בשם צדיק הלב, וכמה אנו חרוקים אפילו ממחשבת חוץ שלהם, וכל מגמותינו תמיד לגדלות ולהתפארות, כי מי יאמר זכיתי לבי טהרה' מחטאתי, ואף על פי כן ידע אינש בנפשו כמה הלב מתגדל בשעת הלימוד, ובפרט אם מפתט בהבלי, או אם מתפלל בלב וכוונה ככה, ובאמת הוא עדיין מבחץ.

⁴² וזה לשון קדשו (פר דברים): **והנה אצל כל אדם ומאדם מירשאל יש אלו ארבעה מסכים מה שראה יחזקאל הנביא על"ה רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת ונגוה, ומתוכה כעין החשמל (יחזקאל א' ד) הוא ניצוץ הקדוש שהוא חלק אלוקי ממעל, ובאלו מסכים ארבעה נאחזים כל שרי אומות בהם להמיר את איש הישראלי, כל אחד מהם ממשיך אותו אל תאוה אחרת וענין אחר, ולזה צריך האיש הישראלי להעביר מעליו את כל המסכים הנ"ל ולבוא לדביקות הגמור באין סוף ברוך הוא וברוך שמו, ועל ידי כן נהרסים כל שרי אומות ממדריגתם ואינם מתיחדים אלא עם מתפרדין ונעשה על ידי איש הישראלי למעלה בקדושה יחוד גמור, והמדריגה התחתונה של המדריגות קדושות נתעלה ביחוד גמור למעלה למעלה עד אין סוף ברוך הוא וברוך שמו.**

אבל בסיטרא אחרא הגם שאת זה לעומת זה והם מתדמים נגד הקדושה כקוף בפני אדם ונחלקים המדריגות של הסיטרא אחרא גם כן לארבעה, אבל פתח בחיבורא וסיים בפירודא והם נחלקים כל מדריגה לבדה, וגם אין להם המדריגה של עשרה כי הם עשתי עשרה או תשעה כי אם היה חלילה להם המדריגה של עשרה היה חלילה להם יכולת לדמות לסיטרא קדושה בכל וכל, אבל אצלם נתחפר עשרה לרעש דהיינו עשר נתחפר להם לרעש.

נמצא שאלצם בסיטרא אחרא יש תרתי לריעותא ל"א יש אצלם מדריגה של עשר, וגם עוד ריעותא שאין מתיחדים המדריגות שלהם מה שנחלקים גם כן לארבעה מדריגות נגד הדרגה של קדושה שחלק לארבעה כ"ל, כי הקדושה איבעה מדריגות הנוכרות לעיל הם מתיחדים ביחוד גמור והמדריגה התחתונה נתעלה למעלה למעלה עד אין סוף ברוך הוא וברוך שמו ביחוד גמור, אבל בסיטרא אחרא כל אחד ואחד לבד ואינו עולה עד עליונה ביחוד חלילה, אבל בקדושה על ידי איש הישראלי המעביר מעליו המסכים הארבעה כ"ל ומדבק עצמו באלוהות באמת גמור, על ידי מתיחדים כל המדריגות הארבעה הנוכרות לעיל עד למעלה למעלה ולא ניכר מה התחתונה ועליונה כי הם מיוחדים ביחוד גמור עד אין סוף

על הנשמה שהיא 'ה'שמל' - 'ומתוכה כעין החשמל'⁴³. במשנתו של 'בעל התניא' - וכן בעוד ספרי חסידות - מכוונים ארבעה אלו: 'שלוש קליפות הטמאות', והרביעית - הממוצעת בין הטומאה לקדושה - נקראת 'קליפת נוגה'⁴⁴, ואין כאן המקום להרחיב בה.

וכך מובא מהבעש"ט זיע"א⁴⁵:

"ופעם אחת אמר משל למלך רב ונורא חכם גדול, ועשה באחיזת עינים מחיצות רבות סביב, רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב, ובין כותל וכותל יש נהרות רבות, תשעה יאורין דמתקפין ואזלין ושטאן וסתרין בין כותל לכותל⁴⁶, וגם חיילות רבות מבוהלים דזבים ואריות ונחשים ועקרבים, ובכל יאורא ויאורא אזלא ושאטא חד תנינא וכו'⁴⁷ וכל עלמא מזדעזעא וארעא מתחלחלא וכו' בגין גסות רוחא די ביה אשר אמר לי יאורי'⁴⁸ וכו', ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, והמלך נורא מאוד, ואור פני מלך מאיר בכל העולמות, עד תחתית התהום, מאיר אור אין סוף, רק הכתלים והשומרים מסתיים אור פני מלך, ושולחין מחשבות רעות קושיות והתרחקות מן המלך, ובאמת הכל הוא אחיזת עינים, כי באמת כשידע אדם באמונה שלימה באמת שכל המלאכים וכל העולמות נבראו מעצמותיו יתברך כהדין קמצא דלבושה מיניה וביה, ואחר שידע אדם דאלופו של עולם הוא בכל תנועה אזי יתפרדו כל פועלי או"ן:

"והענין כי האדם מחויב להאמין ולידע ידיעה ברורה כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתו פנוי מיניה וכל המחשבות והסתרות וכתלים הבאים ומכסים על השכל יש גם בהם מציאותו יתברך, וכל מחשבה הוא קומה שלימה, וכל המחשבות והסתרות העוליים, כולם באים שיתקן את עצמו, ואותם, ואם אינו מאמין בזה הוא מקצר באמונת מציאות ה'

יתברך ונשאר בחושך, וכרוזים יוצאים מאן דקטל לחוויא יביין ליה ברתא דמלכא דא צלותא, ומי הוא פתי שלא ירצה להתחתן עצמו עם המלך, רק כשבא לחומה ראשונה ורואה כמה ארכה וחזקה ושאר דברים המבהילים, וכו', ויש שלבבו נסוג אחור, ויש שהולך כמה חומות זו לפנים מזו, ושם יש שרים רבים חיילות קדושות מלאכי מעלה ושרפי חיות הקודש מפזרין הון רב מדריגות קדושות ותענוגים קדושים ורוח הקודש אל כל הבאים לפנים מן החומות, ולפעמים אחר רואו שיש לו הון יקר אינו מטריח עצמו לכנוס יותר אף שראה באמת שעבר כמה חומות ומסכים ואין שם פגע רע כי הכל הבל וריק ואין בהם ממש, אבל אחר שכל חומה וחומה גבוהה ואיומה יותר מן הראשונה כדי להבהיל יותר, זבחי שלמים עלי, הא אנא בשולה לגבך לאחזאה לך שלם, על כן יצאתי לקראתך וכו', וגם כאן יש שרים רבים המפזרים הון עתיק השגות ותענוגים עליינים רוחנים מתוקים מדבש, אבל מחמת שיש עוד חומות מבוהלים מאוד בפיתוים דקים ובחכמות זרות, וכמו שעושה השועל מראה עצמו שכבר מת, ובדבר קל יכולין לדחות לשאל תחתיה":

"אבל בן המלך שאינו רוצה בשום דבר אלא לעשות נחת רוח לאביו, אשר אם בא לחומות ונהרות המבהילים ומסתיים פני המלך מכניע עצמו מאוד ובוכה וצועק אבי אבי חוס וחמול עלי שלא אדחה מאור פניך משני עולמות חלילה, מלך רחמן כמותך תסתיר עצמך בהסתרות כאלו וכו', אז בדלין כל המסכים, ואביו מסיר כל המסכים שנעשו באחיזת עינים, ועל ידי הבדלה הזו בא להמתקה אמיתית, עד שנפשו נכללת באור אין סוף שבתוך ההיכלות ואותיות, וכשמסיר המסכים וירא כי אין שם חומה ולא מסך והמלך יושב על הכסא ומלא כל הארץ כבודו ברוך הוא וברוך שמו חי וקיים לעד"⁴⁹:

ונפשות כל בעלי חיים הטמאים ואסורים באכילה וקיום גופם וקיום וחיות כל מאכלות אסורות מהצומח כמו ערלה וכלאי הכרם כי וכמ"ש בע"ח שער מט"פ וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה של כל שס"ה לא תעשה ונעפנין כמ"ש שם סוף פ"ה.

⁴⁵ מקור מים חיים פר' נח הערה פג.

⁴⁶ עיין זוהר ח"ב ל"ד ריש ע"ב.

⁴⁷ שם בזוה"ק.

⁴⁸ שם ל"ה ע"ב.

⁴⁹ וראה עוד בספ"ק דגל מחנה אפרים (פר וילך) שהביא אף הוא משל זה וז"ל: "ואנכי הסתר אסתיר פני וגו'. והוא לכאורה תמימה גדולה, אך אפשר שהקב"ה יסתיר פניו מישראל חלילה, ואיך יהיה להם חיות ותקומה חס ושלום, כי זה כל חיותם, אך דהנה המשל הוא למלך שעשה כמה מחיצות באחיזת עינים לפני היכלו שלא יוכלו לכנוס אליו, ונסתתר שם, ועשה חומות ואש ונהרות, הכל באחיזת עינים, לפני בניו, והנה מי שהיה חכם נתן לב לידבר, איך אפשר שאביו הרחמן לא יתרצה להראות פניו לבניו ידידיו, אין זה כי אם אחיזת עינים, שהאב רוצה לנסות אם

ברוך הוא וברוך שמו, מה שאין כן בסיטרא אחרא הם מחולקים המדריגות.

עוד כתב בספ"ק אהבת שלום (פר שמות) וז"ל: והנה בשבת קודש נעשה גם כן המתקת הדינים. כי נודע שיש ארבע קליפות, קליפה אחת היא קליפת נוגה, ושלוש קליפות טמאות לגמרי. וקליפת נוגה לפעמים נכללת בקדושה ולפעמים בשלוש הטמאות, והיינו על ידי האש וההתלהבות שיש לאדם אל הבורא ב"ה באמת לאמיתו, אפילו בדברים של היתר, אזי זוכה לאש של מעלה הנשלח לו מן השמים לאהבת ואחדות הבורא, רוא דאחד, ואזי מעלה קליפת נוגה לקדושה, ונמתקת באור הא' שהיא אחדות אחד יחוד באהבה, ואזי נמתקים כל הדינים ואם ח"ו הוא להיפך, אזי קליפת נוגה נכללת בשלוש הטמאות, שהם רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת עיי' יחזקאל א' ד.

⁴³ יחזקאל א' ד.

⁴⁴ ראה בתיניא' פרק ז, ועוד הבהיר.

וכתב שם בפרק ו' וז"ל: אלא שהקליפות הן נחלקות לשתי מדרגות זו למטה מזו המדרגה התחתונה היא שלש קליפות הטמאות ורעות לגמרי ואין בהם טוב כלל ונקראו במרכבת יחזקאל רוח סערה וענן גדול וגו' ומרן נשפעות ונמשכות נפשות כל אומות עובדי גלולים וקיום גופם

משמעותו של המושג 'חטא'

כאשר האדם חש בתוכו את אותה נקודה פנימית שבו - את אורו 'צלם אלוקים' המאיר בו - אינו מסוגל לעבור על רצון בוראו⁵⁰. אי לזאת, אם האדם חוטא מוכרח להיות שנכנס בו רוח של שטות ולבולבול, המטמטמת את ליבו בדמיונות כוזבים, ומתעה אותו מדרך האמת, מסלקת ממנו את 'עצמו' - את הנשמה שלו⁵¹.

וכפי שמוכח בשם רבינו הבעל שם טוב זיע"א⁵²:

"שמעתי ממורי פירוש הש"ס⁵³ דזונות וכו', וטעם שנקרא חטא, כי כבודו יתברך שמו מלא כל העולם כביכול, גם מקום החטא והתענוג של ההוטא נמשך מתענוג העליון וכו', והנה יש מדה הנקרא חמדה, אשר ממנו יתברך מתפשט לכל הברואים אדם ובהמה וחיות ושרצים וכו', כאשר החוש מעיד על זה, ובכל אחד מהחמדה יש הו"ה אדני", כי החמדה קודם שנפעל הוא הו"ה, ואחר הפעולה נברא אדני", הרי ח' מן

החטא שהם ח' אותיות של שני שמות הנ"ל, ובתוכו יש טוב וגנו בתוכו הרי אות ט' מן חטא, וזאת א' מובלע בו הרי חטא".

"והנה יש י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ואחד מהם קל וחומר וכו', והנה על ידי התעוררות זו החמדה למטה, נתעורר מדה זו למעלה בקל וחומר וכו', רק הקליפה של החטא הוא מסך מבדיל, ומפסיק מלהתעורר הטוב למעלה, כי אם אחר ששב בתשובה, ונסתלק חלק הרע והקליפה, ונשאר רק טוב הגנוז, ואז נתעורר גם הטוב שלמעלה, ולכן דזונות נעשו כזכויות, ובלבד שיהיה הזדון לתאבון ולא להכעיס, או נעשו זכויות, ודברי פי חכם חן":

זהו פירושו המילולי של המונח 'חטא', המבטא החטאה מן המטרה, סטייה מן הדרך הכבושה, התרוקנות של האדם מזה'אני' הפנימי והמהותי שלו - הנשמה הרוחנית שבו - לעבר 'אני' ציורי ודמיוני שאיננו הוא כלל וכלל⁵⁴.

חטאי, כי כן דרכו יתברך לעבור על פשע, ולא חפץ במיתת הרשעים כי אם בשובו מדרכו הרעה וחיה, וזהו אשר שנו חכמים במשנה, מי שאבד חותמו, היינו חותם אלקים המאיר על פניו מצלם אלקים אשר יהלך איש, ממתין לו עד ערב, יראה ערב שבת וערב ראש חודש וערב ראש השנה, ודפח"ח.

⁵¹ וזאת בספה"ק אובח ישראל (ליקוטים חדשים, בראשית) בזה"ל: במדרש רבה (בר כד) זה ספר תולדות אדם (בראשית ה, א) בן עזאי אומר זה כלל גדול בתורה, ר"ע אומר ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יג, יח) זה כלל גדול בתורה כ"ל, נראה דהנה סיפא דקרא זה ספר תולדות אדם ביום בראו אלהים את האדם בצלם אלהים ברא את האדם, וכן להורות אותו שהאדם נברא בצלם אלהים ומהות הצלם הוא תקונין קדישין ואורות עליונים אורות מקיפין הנמצאים מן המעשים שירים ותורה ומצות שהאדם עוסק בהם באהבה ויראה. והנה הצלם הזה מה מאוד צריך לשמור אותו לבלתי יסתלק וילך לו ע"י רוח שטות שיכנס בהאדם כי אמרו חז"ל (סוטה ג) אין אדם עובר עבירה א"כ יכנס בו רוח שטות. והענין הוא כי באמת קשה על האדם הנברא בצלם אלהים ואורות עליונים מקיפין אותו איך יכול לעשות עבירה כהקבל, לכן אמר אין אדם עושה עבירה א"כ יכנס בו רוח שטות, וכשכנס רוח שטות לתוך איבריו יסתלק הצלם מעליו ח"ו, ואז יכול לעשות עבירה כפועל. לכן צריך לשמור א"ע לבלתי יכנס רוח שטות לתוך מוחו ולבו ועיניו ואזניו ודבוריו, בזה יהיה צלם אלהים חופף עליו כל היום. וכל איש הישראלי צריך להתבונן על זה אם הצלם עודנו עליו או לא ח"ו. והסימן הוא כי הצלם בעודנו על האדם נמשך לב האדם אחר עבודתו ית' ורצונו ממיד לעסוק בתורה ובמצות באהבה ויראה, ולהיפך ח"ו נמשך לבו אחר התאוות רעות. וע"ז אמר בן עזאי שזה כלל גדול בתורה, והיינו שבכל עת יענין האדם בעצמו אם הצלם עודנו עליו וכנ"ל.

⁵² תננות פסים פרשת בהעלותך דף ל"ה ע"ב.

⁵³ יומא פ"ו מ"ב.

⁵⁴ וע"ז מדינת אדיתא בספה"ק דגל מנחה אפרים (פר שילה דה איש) בזה"ל: דהנה ידוע כי הקב"ה המצוי את העולם מאין ליש והם בחינת מחשבה ובחינת מעשה ודבור אשר הם משגים ומורגשים וזהו (תהלים לג ב) דבבר ה' שמים נעשו העשייה היה מדיבור והבן, וכן בראת האדם בחינת נשמה הוא חלק אלוה ממעל בחינת אין שאינו מושג כדאיתא ב"ש (ברכות י) מה הקב"ה רואה ואינו נראה וכו' ובחינת גופנית המורגש ומושג וכשאדם

ישתדל הבן לבוא אליו, ובאמת אין שום הסתרה, והנה מיד כשמסר נפשו לילך בנהר, נסתר אחיות עינים ועבר בו, וכן בכל המחיצות, עד שבא להיכל המלך, ויש טעם שירא להתחיל לעבור המחיצות, ויש שעובר המים וחוזר מפני החומות ומפני האש, והנמשל ידוע.

והנה מי שמוסר נפשו ועובר בכל המחיצות, ודוחק עצמו עד שבא אל המלך, אז יבוא למעלה יותר גדול מקודם, וזהו אנכי ארד עמך (בראשית מג ד), היינו כשתתן לב ותבין שאפילו בירייה יש גם כן אנכי היינו ההסתרה שנסתרה עצמי ממך הוא גם כן לטובתך, אז ואנכי אעלך גם עלה, היינו שנתנה חומת יתירה ויהיה גם עלה, והבן וזהו ה' החולץ עמך תמיד הן בירייה והן בעלייה, אז לא ירפך ולא יעזבך, ותרגומו לא ישביקך ולא ירחיקך, היינו אפילו כשנסתרת לפעמים, מכל מקום לא להרחיק ממך הוא כ"ל, והוא שמרמו כאן ואנכי הסתר, היינו כשתתן לב לבבין שאנכי הוא בהסתרה וכו'.

⁵⁰ וראה דברים המחזקים ומעודדים את הלב שכתב בספה"ק אור המאיר (פר בחוקת) בזה"ל: וכעת נראה, כי הנה שמעתי בשם הרב הגדול ר' נחמן מוסיאוו שיבאר פירוש המשנה (שקלים פ"ה מ"ה) מי שאבד חותמו ממתנינים לו עד ערב, וביאר, כי נודע האדם נברא בצלם אלהים (בראשית טו, א) וא"כ בצלם יתהלך איש (תהלים לו, ט), הירא ועובד בעבודת בוראו מאיר על פניו חותמו יתברך, ובעשות אחת מעבירה אשר לא תעשה, סר צלו מעליו ומאבד חותם הקב"ה החקוק בצלם דמות תבניתו (ראה חז"ק ח"ב א, א). האמנם אפילו כן, כן דרכו יתברך לעבור על פשע, וכיון ששב האדם ועזב חטאיו ורפא לו, ומתי שמודה ועוזב, ירוחם, ומחזירין לו חותמו הנאבד ממנו.

ואל יאמר האדם כיון שסר הצלם ממני, הרי אני כעץ יבש ואבדה תקוית ח"ו, כי אם מגדל הרמנותו יתברך ממתנינו לו מבית דין של מעלה עד ערב, ירצה עד שישוב בתשובה גמורה, בשלשה בחינות ערב המוגבל לזמן התשובה, ערב שבת, הוא מרכז של כל ימי השבוע, ונותנין לו שהות כל שבוע ימים עד ערב שבת, ויתכן לו לתקן אז מה שעוית כל השבת שעברה, ואם לא שב בערב שבת, עדיין יש לו תקנה וממתנינו לו עד ערב ראש חודש, שהוא יום המרכז של חדש העבר, ויכול לתקן בזה היום פרטיות ימים של כל החדש שעבר, ומחזירין לו אז את חותמו להאיר זו פניו בחותם אלקים, ואם עד לא אלה לא שב, עדיין יש תקוה וממתנינו לו עד ערב ראש השנה, שהוא מרכז של כל השנה שעברה, ויכול לתקן את עצמו ופרטיות ימי השנה, ומחזירין לו אז את חותמו הנאבד ממנו בסבית

כל המושג 'חטא' נתפס בספרי החסידות כדמיון שווא, כחלום תענועיים, אין הוא החטא אלא תחושה של האדם כאילו הוא נפרד מאלו שבשמים, בשעה שלמעשה בוודאי ובוודאי שאין זה נכון כלל וכלל, אלא עם ישאל נשאר אדוק בבורא יתברך ללא שום אפשרות להתרחק.

עד כדי כך, שבספ"ק "עריב נחל" 55 מובא "שאינן הקדוש ברוך הוא מעניש לכל אדם רק כפי שכלו והכרתו כי מי שידוע שעושה עבירה ואף על פי כן עושה אותה עונשו חמור, משא"כ מי שסובר בדעתו שמה שהוא עושה ישר הוא אי אפשר להקדוש ברוך הוא להענישו".

מהות התשובה

מהות התשובה - לפי משנת החסידות⁵⁶ - היא אם כן, לא להשתנות למישהו אחר, אלא אדרבה, לחזור לשורש ולמקור, להכיר באמת הפנימית, כלומר, לשבו ולהוות במלוא העוצמה את ה'אני' האמתי והאותנטי, שהוא הגשמה האלוקית, וכלשון השפת אמת⁵⁷: "שזה עיקר התשובה לשבו להתנדב בעיקר חיות אלקי שבו".

וכך אמר הבעל שם טוב זי"ע על פי דברי האריז"ל⁵⁸:
"ופעמים שירדין ניצוצי נשמתו על ידי פגם עונותיו בדומם, כמו בבית, שאדם שפגם שם הוא הדר בבית זה להיצר לו, על ידי ניצוצי נשמתו שיש בעצים ואבנים חומר שטה הבית, מניצוצי נשמתו שירדו שם, עד שהאדם ששם בבית שב בתשובה והחזיר והעלה ניצוצי נשמתו אל שורשן, מן הדומם אל בחינת האדם חי מדבר, וזה נקרא תשובה ששב אל מקורו, כי הכל הוא ניצוצי השכינה, כסוד ומלכותו בכל משלה"⁵⁹, שקשרה ודבקה אל חי החיים לשורשה, וכמו שכתוב בכתבי האריז"ל: "בענף עץ חיים פרשת תזריע והובא אל הכהן, כי האורות שיצאו לחוץ ונעשו נגיעים שיחזירו למקומן, וידבק במקורו, ועל ידי כן יאיר ליקח חסידים לנפש השואה דבוק חסודת, והוא חזרת האור אל הכהן למקומו בעזרי אפניו וכי יעוין שם, והיינו ממש כדברינו הנ"ל, ואז נרפא בין בבית בין באדם":

כאשר האדם שב בתשובה, הוא מעורר את הרושם הישראלי המוטבע בו, את אותו 'צלם אלוקים' החקוק בו, את אותה נשמה יהודית השופכת עליו אור שפע וחיות אלוקית⁶⁰.

מדבק עצמו לבחינת גופניות וגשמיות אזי הוא ממפריד עצמו מאור השכל שלו וכן הוא כספרי יראים כשאדם רוצה לחטוא אז נשמתו מסתלקת ממנו ולכן נקרא חטא לשון חסרון שמחסר ממנו אור נשמתו ח"ו וכן כשאדם מתדבק בכל כוחותיו לבחינת אור שכלו נעשה מזה כל הגופניים שלו שכליים כמו תלמודי חכמים ששיחתן צריכין לימוד (סוכה כא) וכן כל דבריהם גחלי אש שלהבת פירוש כל דבריהם ועסקיהם הגשמיים הם קשורים בגחלת שהוא אור השכל שורש לכל הדברים.

55 בפרשת קרח.

56 וראה מ"ש"כ בספ"ק "ישמה ישראל למגיד מקאזינין זי"ע (פר בראשית) בזה"ל: ולבאר דברי רש"י ז"ל י"ל, שאה"ע אומרים לסטים אתם שכבשתם ארץ ז' עממין, כאשר עינינו רואות ההכרח המלחמה להלחם בנו, נראה כי לסטים אתם, שאינה מגיע לכם הארץ מצד כשרון מעשיכם, שאין אתם עושים רצון אביכם שבשמים, ומפני שחטאים גליתם מארצכם ונתגרתם מהסתפח בנחלת בית ד', שבזמן עשותכם רצון אביכם שבשמים אתם נקראים בנים ל' אלקיכם, והי' גותן לכם את הארץ בטוב וברצון ב' הכרח נצוח מלחמה להלחם בנו, אך דרכי התשובה נתנם מהם, כי תמה לא ידעו ולא יבינו ענין ומהות התשובה שמועיל לנפש הישראלית לתקן את אשר פגם, ומגם אף התורה והחכמה והנבואה לא ידעו עצה לנפש החוטאת, כמבואר (בילקוט תהלים רמז תשי"ב), אך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו דורש קצות הצרות בניו, ומזרז ותרופה לתחלואי נפש ישראלית בלתי ידח ממנו נדח, גזר אומר שמועיל תשובה, וק"ו בנו של ק"ו שעוברים בסכלות דעתם לא יבינו זאת.

וענין מהות התשובה, כאשר חוטא האדם ומעוות דרכו ומעל מעל בד', אומץ כשמתעורר בקיבו ניצוצי שביביו זיקי שפי אש שלהבת יה, ומשים אל לבו ננעי לבבו, ומצבו המר, ולפני מי חטא, ועד כמה מגיע הפגם, שהחליף עולם נצחיי בעולם עובר, שנפשו הי' קשורה בחבל נחלת ד' בשמים ממעל, שמקור נשמת ישראל נחצבת מתחת כסא כבודו, והוא עזב את מקור מים חיים לחצוב לו בארות בארות נשברים, והמיר כבודו בלא יעיל, ומגדל הנענה ושכירות הלכ צועק אל פני ד', צור לבבו וחלקו, הוא יענים, כי לב שבר ונדכה אלקים לא בנות, ושם אל ד' ורפא לו, ונעשה כברי חדשה כיום הולדו, וכמו"ש דוד המלך (תהלים ב: ד) אני היום ילדתיך,

וכמו"ש אמו"ר זצ"לה"ה זי"ע ע"ד התקו"ז (תיקון א) בראשית ב' ראשית, ועפ"י דבר השל"ק שיש ב' ישר, ישר קודם החטא ע"ד אשר עשה האלקים את האדם ישר, וזה מורה תקיעה ראשונה, וישר לאחר החטא, וזה הוא תקיעה אחרונה, וזה הוא ב' ראשית, (ענין לעיל מאמר א' באיכות וספס תהדרשו. וזה ביאור דברי רש"י ז"ל, שאם יאמרו לסטים אתם, שאם חטאתם אין מגיע לכם ארץ ז' עממין, שאלו עשיתם רצון אביכם שבשמים לא הי' נצרך להמלחמה, הם יאמרו כי ל' הארץ ומלואה והכל שלו, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, היינו לבעלי תשובה שנעשה ישר כמו קודם החטא.

57 וזה לשון קדשו (דברים, לשבת תשובה, תל"ד): כי כשלת בעונך. זה נאמר לכל איש ישראל. ואף שחטא והרשיע הרבה צריך להאמין כי עיקר נקודה ישראלית שבו היא במקומה. וכמ"ש אין אדם חוטא עד שנכנס בו רוח שטות ונק' מאכזול. וז"ש ע"ד האלקי. חיות אלקי שכל איש ישראל כמ"ש נשמה שננתה בי טהורה. וז"ש ולא נאמר כו' אלקינו למעשה ידיו. שזה עיקר התשובה לשבו להתנדב בעיקר חיות אלקי שבו.

58 תולדות יעקב יוסף פרי מצוער דף צו ע"ב.

59 תהלים ק"ג, י"ט.

60 וכתב בספ"ק "דברי חיים (לזאת תנוכה, פרשת מקץ) בזה"ל: והנה לזה, כל אחד מישראל שיש בו כח נפש הישראלי, קדושת הנפש ששורו על כח החיוני ועל הגופני, יש בו כח גם כן לעורר, וגם שהוא נחלש רח"ל מחמת מניעת וחולשת הנפש, מחמת שנוהג גופו, וכמעט אין כח בהנפש להאיר במחשכי האוהות וזוהמת נפש החיוני וגופני, מכל מקום כח המוטבע באיש הישראלי, רושם הישראלי, לא אזה ממנו, ואף על פי שחטא ישראל הוא (ספרדיון מד) אותו הרושם יוכל להתעורר בעלות על לבבו כח נפש קדושתו יתחזק בנפשו להאיר מתוך חשכה. וכמו מי שנחלש גופו מחמת תעורר אכילה ויניצוא, יוכל בעלות על לבבו כח השתוקקות הנפשי והשמחה מאידה דבר, יוחזק כחו הנפשי לחזק על כלי הגוף, כמו כן הרושם הנכנס בהתעוררו בשתוקה נפלאה, יוכל לחזק על כלי גופו ונפש החיוני וחומרי, והנה זה מקרי העלאת ניצוצין הקדושים, שאין בו רק רושם הקדושה, ובעשותו תשובה מעומק נתעורר הנפש הישראלי.